

Mohás Lívía

Lady Diana, a hercegnő

A sikeresek erőszakos lelkek, még akkor is, ha a zárda falain belül nagy fegyelemben élnek, vagy ha kívül élnek, és olyan szelídnek, önmagukat megadóknak látszanak, mint Lady Diana. Ha költő az erőszakos lélek, feltételezzük róla, hogy csakis a holdvilágot lesi gyöngéden, pedig Ted Hughes, a brit koszorús költő másként élt, viselkedett. Azt is automatikusan feltételezzük, ha valaki gyerekként olyan tehetetlen mafla, mint Mike Tyson volt egykor, abban nincs is erőszakosság. Egyszer aztán jó vagy rossz sorsuk rákoppint e látszólag szelídek fejére, mintha azt mondaná: gyű-te, eleget báméskodtál, most aztán indulj, hajrá! És az erőszakosságuk felszínre gyűrűzik.

Diana, a szép, szelíd kis óvónő nem kevesebbet tesz, mint azt, hogy az angol uralkodóház archaikus szokásrendjét megtöri. (Tegyük hozzá, ez akkor történik, miután Dianát vérig sértette, frusztrálta házassági kudarca, férje hűtlensége, s amely frusztrációk kihozták a mélyből az indító erőket, az agressziót.)

Ted Hughes szexuális kicsapongásba kezd, családi életét tönkreteszi, feleségei öngyilkosok. Mike Tyson, a javítóintézeti kamasz rácsodálkozik Ali Muhamedre, példaképül választja és elindul a boksztól világbajnokság felé.

Ezek az emberek, az apáca, az ökölvívó, a költő, a hercegnő világhírűek, sikerük kiteljesedik. Erőszakos lelkük elérte, amit akart, és ezzel együtt meg lehetőszenvedtek.

Egy férfi a már holt Dianát – tiszteletlenül – Fehérmájú Hercegnőnek nevezte. Egy szociálpszichológus ugyanakkor azt mondta rá: Modern Szent. A Londonban róla megjelent könyvek egyikében jungiánus pszichiáterek és pszichológusok elemzik elsősorban azt: mi az, amit a Lady halála kirobbantott a kollektív tudatalanból? Roppant gazdagsággal értelmezik a hölgy hatását, feljegyzik azt, hogy pácienseik milyen névvel illetik a Ladyt: Tört Szívek Hercegnője, Barbi Hercegnő, Narcizmus Hercegnő, Média Hercegnő, Monarchiát Csipkedő Hercegnő. Ha nekem kellene nevet adnom a Ladynek, azt mondanám rá: látványra a Legszelídebb, valójában a Legerőszakosabb Sikeres Lélek, akit eddig csak láttam.

Erőszakosságának semmi köze a marsi agresszióhoz. Nem ágált, nem állt ki harsányan a pástra, nem ordított, nem fenyegetőzött, nem ijesztgetett senkit, nem verekedett. Olyan visszahúzódo tekintettel és megengedő mosollyal nézett ránk és a kamerákba, hogy kívülről semmi nyoma nem volt erőszakosságának. Mégis ez a legszelídebb nő megrendítette az angol uralkodóház tekintélyét és rendjét. Több robbanóanyagot helyezett el az angol királyi udvar és annak illemkódexe alá, mint bárki más. Bizonyára nem volt tökéletesen a tudatában erodáló tetteinek. Ám az biztos, hogy az angol udvar nem maradt ugyanaz, mint volt, miután a Lady mélyen csalódva házasságában, mert kétség nem fér hozzá, ez a frusztráció keltette fel rejtőzködő agresszióját, fölépült és belefogott sajátos közéleti szerepléseibe, és világhírűvé tette magát.

Az agresszióról és a sikeres emberről című megjelenés előtt álló könyv egyik fejezete

A Lady tehát nem marsi, hanem plútói agresszióval élt. A plútói erőszakosság kacskaringós, rejtett utakon kúszik, inkább titokzatos, lapít, rejtőzködik, mintsem katonásan csörtetve elárulná magát. Hanem eredményessége óriási lehet, indítómotorja az agresszió belső, mély készítése, amely lehet tudatos, vagy csak félig-meddig az.

Melyek a rejtett utakon érkező torpedók, amelyek támadták az angol uralkodóházat?

Diana az egész nép szívének hercegnője szeretett volna lenni. Ez kockázatos kijelentés, ez az egyik torpedó. Mosolygós támadás a királyi udvar ellen. A hübrisz – a hiú nagyravágyás – mindig előhívhatja a végzetet, és veszélyt hozhat az emberre.

(Emlékszünk az antik történetre: Athéné súlyosan megbüntette Arachnének annak hübrisze miatt. Arachné ugyanis azzal dicsekedett, hogy szövésben le fogja győzni az istennőt, versenyre keltek, és Arachné csupa olyan szőnyeget szőtt, amely az olümposzi istenek kajla tetteit és kicsapongásait jelenítette meg. Athéné felháborodott és öngyilkosságba kergette a nőt – holtában pókká változtatta, hogy szője-fonja kényszeresen a hálót.)

Hübrisz volt az, amikor Diana kijelenti: az egész nép szívének hercegnője akar lenni. Felvágó kihívás ez a monarchiával szemben, bármily szelíd mosoly kíséri, deklarációja annak, hogy vigyázat! el fogja hódítani a monarchiától annak híveit.

Jól tudta a médiát használni, úgy, akár egy napilapot, amely lejegyzte biográfiaját, és ez manapság a hírnévhez elengedhetetlen, ezáltal embermilliókat manipulált. Amit felszínre hozott: tudatosította a britekben azt a problémát, hogy a monarchia és a nép között szakadás és távolság van. Sok országban, így Angliában is élt és él a politikai újjászületés vágya, így ez a hübrisztől fűtött kijelentés nem volt veszélytelen az épp érvényben lévő hatalomra. A változás kollektív vágya, ennek atmoszférája mutatkozik meg a Diana-kultuszban.

Kihívás és üzenet volt az is, hogy Diana merete megérinteni az öregeket, a betegeket, a nyomorultakat, még hozzá pusztá kézzel, nem fehér kesztyűben, ahogy a királyi fenségeknél szokás. A hercegnőt nyilvánvalóan megtanították az udvari etiketre, de ettől láthatóan függetlenül magát. Testi közelsége, tekintetének intenzitása, tenyerének érintése és karjának ölelése – amely a Windsoroknál elképzelhetetlen volt – erősen hatott az emberekre.

A másik ember érintése, a test és test kapcsolata a lélekgyógyításban általában nem szokás. Bár vannak irányzatok, amelyek az érintést nem zárják ki a lélektani gyógyításból. De megérinthető a másik ember a tekintettel is, ennek irányával, erejével, vagy a hang tónusával és finomságával. A test politikája többféle lehet. Szent és aljas, szép és förtelmes, manapság leginkább zavaros. Pedig nagy divat a testtel foglalkozni, a sportok, a masszáz, a testépítés, a fürdők, a kozmetika, a szépségversenyek – és mégis, a testet alacsonyabb rendűnek tartjuk a szellemnél. Diana sportolásáról, emésztéséről, fogyásairól és ruházatáról sorra megjelentek a hírek, és ezzel rangra emelte az emberi testet, megadta méltóságát, elfogadtatta annak fontosságát. Ez sem windsori jellegű gesztus, ez is kihívás.

A kollektív nőideál, az általános Anima-kép sok ponton hasonlít Diana személyiségére. Ám ez a kép érvényes lehet sok szép fiatal filmszínésznőre is. Ami Dianában több és szívelegítő hatást ad az általános képhez: a cselekvő, segítőkész könyörületesség. A szép külső, az elegancia, a sokatmondó mosolyok kíséretében lebonyolított közszereplések a leprateleptől az AIDS-betege-

kig a jóságot hangsúlyozták. Az emberekhez fordulásában imponáló volt, és a szeretetben megújította a kétezer éves keresztény felhívást. Bárkivel meg tudta éreztetni, hogy az illető szerethető és elesetten, nyomorék testtel is jelentősége van. Új színben mutatta föl a fő parancsot, a szeretetet, az emberi kapcsolatok egyetlen hiteles bázisát. Nem a szomorú nők esendőségével, nem sanyarú önmegtágadással, hanem eleven szépséggel, erővel, derűvel. Ennek nem lehetett ellenállni, és a nézők nem is álltak ellen. Rajongói kinézték belőle az új típusú vezetőt, ennek lehetőségét, azt a felettést, aki nem kardcsörtető, nem a marsi erőszakos maskulin személy, hanem szelíd, csendes, feminin és anyai.

Am Diana nem pontosan volt tudatában annak, hogy mit mozdít elő. Legmélyebb rétegeiből hozta felszínre nemesen hódító tulajdonságait. Mint azok az áldozatok, akik nincsenek egészen tisztában azzal, hogy mi történik körülötük, ők *alkalmasabbak egy kultúra vagy politikai kultúra középpontjává válni, mint a céltudatos racionálisak*. A feminin jellegzetesség és a személyesség – amely inkább női tartozék – most, a poszttradicionális időkben igen kelendő. Azok a politikusok hatékonyabbak, akikben érezhető a személyesség. A rideg, a távolságtartó, a kőkemény uralkodó apa helyett szívesebben fogadják az emberek a mosolygó, kedves, feminin hajlékonyságot, mint amilyen Lady D. alakja. A katolikus vallásban a kollektív Anima képe a Szűzanya. A hívó átélheti előtte a női gyengédség egykori emlékét, amit anyjától jó esetben megkapott. Ez a Titkos Értelmű Rózsa hordozza „a női” óvó, elfogadó, simogató szeretetét. Nálunk égi királynő. Az anya archetípus általánosságban: az, aki gyermeket szül és gondoz, aki úgy tekint gyermekére, mint élete legjelentősebb személyére, gyakran bánat övezi, mert megfosztják gyermekétől. Ez az általános anyaimázis ugyancsak ráillik Lady D.-re.

Halála után. Semmi sem jön létre minta nélkül, az előképben látni a jövendőt, azért készül a minta – viaszból, fából, agyagból, hús-vérből –, hogy fölépüljön a jövendő, mely nagyságában fenségesebb, erejében hatalmasabb, alakjában szépségesebb, fényében élesebb lesz, mint a jelen. Egy görög apologeta, Szárdeszi Meliton szavai ezek.

Diana nász- és gyászünnepe *minta lehetett* milliók számára, *minta* maga a Lady. Talán valamely fényesebb jövő mintázata? Vagy fordítva: egyfajta nő-idol most tűnik le végleg, és a kollektív tudattalan ezt roppant tudásával „tudja”, ezért búcsúztatja oly hévvel? Ha így, ha úgy, ha előképet nézünk, ha egy letűnő idolt búcsúztatunk, milliók megrendülésére és sajátos azonosulási kényszerére érdemes figyelni. Nem azért, mert a sokadalom és a rajongók mennyisége mindig igazolhatja értéket. A Ladynél kevesebben gyászolják Calcuttai Terézt, noha ez utóbbi élete és tettei szintén megérdemlik a hódolatot. De miért volt annyi ember számára autentikus Lady D. személyisége és magatartása?

A női identitást erősítette, mert „hasonló volt hozzánk”. Megjelenik a bájos óvónő, tipikus, mint sok fiatal nő a fehér kultúrában. Kedves és közepesen képzett. Ahogyan a legtöbben. Végigmegy a herceg karján a Szent Pál-székesegyház szőnyegén, arcán rejtetten kacér, szelíd mosollyal. Hamupipőke- és Csipkerózsika-jelmezbe öltözött. E két mesehősnővel minden nő mélyen azonosult kislánykorában, ahogyan csak a gyerekek tudnak. Ismerős a fátylas vonulás öntörténetünkéből, van, aki átélte, van, aki vágyik rá. Születik két gyermek. Meg-

csalják, ez is tipikus. A férj családja hűvösen fogadja, s ahány nő dermedt már fagyosra a hideg férj és a hideg anyósi pillantásoktól, az a Ladyt mind ismerősnek érzi és szívébe fogadja. Kilép a házasság kötelékéből, mert csalódott, ahogyan manapság sokan. Szeretői lesznek, a lovaglótérner, a rögbiszár, majd a gazdag arab. Változatos és szerelemes férfiak, akik után minden egészséges nő teste, lelke vágyódik titokban, néha bevallottan. Karitatív közéleti sztár. Szép fotókkal. Fényűző vacsorák, milliókat érő ékszerajándékok, három férfi, luxusautó, örült sebesség és halál az alagútban. A nagyoperettek és a dallasi szappanopera bája és szomorúsága. Az azonosulás ezen a szinten nem igényel lelki-szellemi erőfeszítést, a közönség büntetlenül átélheti a szerelmes lektúr-regények sok-sok könnyes fordulatát.

És a bulimia? Könyvet írt egy amerikai pszichiáter a bulimia nervosával kínlódó nőkről. Ez a tünet, amelytől egy ideig Lady D. is szenvedett, évésrohamokkal jár, a nagy mennyiségű ételfogyasztás gyorsan, titokban, magányosan történik, utána lelkifurdalás, szégyenérzés, önbecsülés-csökkenés következik, és többnyire akaratlagos hányás – a hízást elkerülendő. De mi van a tünet mögött?

A többféle hipotézis egyikét fogalmazza meg az imént említett könyv alcíme: *A nem szeretett menyasszony*. Ugyanis a nők többsége a szerelmi élményeiben nem tudja (talán nem is akarja) a lelket és testet szétválasztani, a test ingerületei összeadódnak a spirituális hullámzásokkal, e kettő együtt képes meghozni a gyönyört. A lélek számára a *bizalom* elengedhetetlen ehhez. Ha a partnerbe vetett bizalom megrendül, akkor várható a test reakcióinak változása is, pl. a reakciók gátlás alá kerülnek. Kényes egyensúly ez, mint más vonatkozásban az, hogy a nő vénuszi-frivol és a Vesta-szüzi lénye jó megosztásban van-e egymással és a partner igényeit tekintve. Megbillen a harmónia, ha a házastársban és szerelmében csalódnia kellett, és ha a bizalom elvész, a hiány jelentkezhethet a bulimia tünetében. Valójában a lélek hiányol valamit, de nehezen bírja felfogni, még nehezebben kimondani. Lehet, hogy a félnék vagy büszke ego gyorsan leszorítja a hiányt a testbe (a tudattalanba). És a test felfogja a hiányérzést, visszajelzi a maga eszközével: az éhséggel. Nemcsak a szerelmesében, hanem az anyjában, apjában csalódott nő is szenvedhet lelki-érzelmi éhségben, amely a bulimia tünetében jelentkezik.

Más felfogás szerint, amely nem zárja ki az előbb említettet, valamiféle megbicsaklott és tudattalan *autonómiára törekvés* van a tünet mögött. Az egyén roppant szorítástól szenved, feszíti a mozdíthatatlannak látszó társadalmi függés, személyes önállóságát veszni látja, és legalább így – a magányos, titkolt évésrohamokkal és önkéntes purgálással – akar úr lenni saját mezőiben.

A bulimia nervosa tünetében a férfiak és nők aránya 1:20-hoz. Ha a tünet mögött rejlő okokat figyeljük, ez nem lehet véletlen. Az említett lelki hiányérzettek, éhségek inkább jellemzők a nőkre: a test és lélek együttése kell számukra a szerelmi örömhöz. Így a bizalomvesztésnek a nők esetében kínzóbbak a következményei. És mert férficentrikus társadalomban élünk, a személyes autonómiáért folyó küzdelemben is többféle hátránnyal indulnak a nők. A Lady valószínűleg illúziókkal teli, naiv ifjú lányként lépett a házasságba, a bizalomvesztése a házastársában épp elég okot adott a tünethez. Az is nyomós ok, hogy erősen függött a királyi családtól, ez a társadalmi függelem sokáig mozdíthatatlannak látszott. A női rajongók és gyászolók azonosulása a Ladyvel

és az azonosulás roppant ereje táplálkozhatott abból a tudattalan érzésből is, hogy a bulimiás tünetekkel bajlódó hercegnőben sokan önmagukra ismertek.

A bulimiát „jólét-függő”-nek mondják a szakemberek. Az USA és más jóléti államok 16–36 év közötti nőlakosai között a leggyakoribb. A legszellemesebb hipotézis, amely ismét nem zárja ki a fenn említetteket, az, hogy a bulimia nervosa gyökere a *túlkínálat és a bekebelezhető rész közötti túl nagy különbség* és az ebből eredő feszültség. Nemcsak az ételek túlkínálatáról van szó, hanem minden más túlkínálatról, például a lehetőségek túlkínálatáról. Ismét gyanítható, miért típusosan női ez a nyavalya. A nők lehetőségei e század közepétől hallatlanul megnövekedtek, csakhogy ezekhez felnőni a sok ezer esztendő háttérszerep és babaházasi után, gyakorlat nélkül, valóban ijesztő. Ez is egy a sok azonosulási pont között: ahogyan a mai nők többsége, úgy a kedves mosolyú óvónő sem tudott, vagy talán nem akart felnőni a királyi ház megkívánta lehetőségekhez. A várható királynőszerep jelenthette számára a „bekebelezhetetlen” túlkínálatot talán. Egyik oldalon a hercegnő személyes kapacitásának korlátai, másik oldalon a királyi dinasztia nyílt-rejtett követelményei. Nem bírta áthidalni a távolságot.

A gyász. A gyászolás történéseinek különös nagyságrendjét megbízható statisztikák mutatják: a Kensington Palotánál 600 000 részvétnyilvánító aláírást adtak át, a St. James-templomban 250 000 gyászüdvözetet, 500 000 levelet, 580 000 e-mailt. Virágból az első 9 napon 10 000 tonnát halmoztak fel a palota előtt. A további napokon még 150 000 tonnát. A templomokból kifogytak a gyertyák. Öt embernek volt víziója, a temetés alatt látták a hercegnőt a palota körül nézelődni.

Számomra Diana elsiratása és gyászolása idejéről a legérdekesebbet egy angol pszichiáter (Janre Haynes) írta. Tragikus áldozatnak látja a hercegnőt, akinek halála kollektív nemzeti katarzist okozott. Az archetipikus tragikus hős, illetve áldozat összetevői itt jelen vannak: a hiányzó anya, a magányos sziget, a metamorfózis, amikor az üvegezett hintóban a Palotába viszik, majd előlép Tört Szívek Királynőjévé. Azt mondja a szerző, hogy terápiás praxisának legérdekesebb idejét élte át, amikor Diana meghalt. Azokban a hetekben páciensei az összes feszültségüket ki tudták önteni, nem egy közülük azt mondta, az volt az érzése, hogy Diana megszólítja, és a hercegnő jelenlétében el tudja mondani legbensőbb gondjait. Titkos belső párbeszédet folytattak a hercegnővel.

Emlékszünk Szókratészra, nem írta le gondolatait, szóval tanított, és halála után tanítványa Platón gyakran föltette magának a kérdést: mit szólna ehhez vagy ahhoz a problémához Szókratész. Majd leírta párbeszédében, amelyeket önmagával folytatott, mégis ekkor megosztotta saját személyiségét Szókratészszal. A páciensek Dianával osztották meg önmaguk identifikációját. Voltak páciensek, akik depresszióval bajlódtak, de soha nem tudtak sírni, ellenben most, azonosulva tudtak és mertek. Ezekben a különös hetekben a szerző a *gyász kollektív élményét és folyamatát tapasztalta meg*.

Sok ember retteg a haláltól, ha a saját halál gondolata felmerül, azonnal félresöpri. De mikor az idol hal meg, akkor büntetlenül szembenézhet a halállal, nem szükséges lelki energiát fordítania az ezerszer megtett félresöpülésre. Átélehető a roppant különös és egyben fenséges érzés, az Egyetlen Biztos, melyben nekem is lesz részem. Ilyenkor hirtelen új megvilágításba kerülnek az élet dol-

gai, a jók és a rosszak. A hercegnő temetésén a parkban várakozók elmondták a riportereknek, hogy most tudják végre megsiratni saját szüleiket, mert akkor, gyerekek lévén, eltakarták előlük a gyászolás lehetőségét. De most, a tömegbe simulva, lett elég bátorságuk az elfojtott gyászt kiemelni a mélyből és sírni.

A halál gyötrelmes és végső kérdésére a vallási rendszerek igyekeznek választ adni, de feleleteik nem tűnnek autentikusnak, kivált akkor nem, ha a racionális értelem síkján akarnak válaszolni. Talán mert úgy tesznek – nemritkán kihasználva az emberek rettegését saját haláluktól –, mintha tudnák az igazi választ. Pedig a racionalitás síkján egyszerűen nincs válasz a halálra. Ennek ellenére hittel és bizalommal végig kell csinálni az élet rendelte alapformákat, alkotást, családot, gyereknevelést, a szülők ellátását stb. A szorongás rettenően felgyülemlik, ha évtizedeken át a saját halál gondolatát félrelöki az ember, ahelyett hogy, bár kínos az érzés, mégis tudatosan elvállalja, megfigyeli, megszokja a gondolatát. A szorongással való illetén „összeölelkezés” energiát szabadít fel, míg a menekülés a saját halál gondolata elől energiát lop.

A tömeg ott áll Diana temetési meneténél, és az idol személyében, vele együtt, sőt azonosulva közelít a halál gondolatához, feltöltődik energiával. A szőnyeg alá söpört saját halál kínja kitisztul, ventilálódik. A jól átélt halál-gondolat, a kisírt könnyek megtisztítják a pszichét a szorongás szennyétől. Az a csendes, tűnődő hangulat, amelyben a tömeg várta a koporsót, ahol az idegenek barátságosan összeismerkedtek, számos üzletlanc és sportszervező önként leállította a hangoskodó rendezvényeket, a fegyelmezettség, amelyet csak néha tört meg egy-egy sikoltás – a halálgondolattal, nem a rémisztővel, inkább a megtisztítóval való „összeölelkezést” jelentette.

Az idol halálával azonosulást megkönnyítette a temetés néhány mozzanata. Ilyen a látványosság stílusa, a közszemlére kitettség. Ez a nézőben azt a jó érzés kelti, hogy neki most megmutatják a hercegnőt, őt, a nézőt most bevonták a valódi történésekbe. A másik azonosulási lehetőség az, hogy autóbaleset hozta a halált. Ez oly mindennapi, valamennyi polgárral mindennap megtörténhet. Ismét megerősíti a gyászolóban az ismerősség élményét, a „hasonló hozzánk” azonosulási pontot.

A gyászolóknak emlékezetére pereméről vagy mélyen a tudattalanjából felszajlanak régi történetek, drámák, mítoszok, amelyek ugyancsak megkönnyítik az idol halálával való azonosulást. Ismerünk a halálban, illetve a túlvilágon egyesülő szerelmeseket, akiket már sirattunk és szerettünk. Romeó és Júlia, Psziché és Erósz, Euridike és Orpheusz stb. Sajátos egybeesési pontok vannak Brünnhilde és Diana sorsában és halálában.

Az ősi germán mítosz alakja Brünnhilde, a valkűr. Drámája Wagner operái kapcsán ismerős. Időtlen álmod (a halál szinonimáját) bocsátja rá a Hatalom (Wotan), a lány alvó testét mindenkitől távol lángtengerrel kerítik körbe. Ahogyan Dianáét a tömegetől távoli szigeten vízzel vették körbe. Tűz és víz szimbólumai a tisztulásnak. Brünnhilde a drámák későbbi szakaszában új életre kel, „A Te napod sohasem nyugszik le”, hirdette egy kézzel írt papírlap a Dianát gyászoló tömegben. Az ősi mitológiai nő, Brünnhilde, a valkűr kedvenc leánya volt a Hatalomnak egészen addig, *amíg engedelmeskedett*. Mikor másként cselekszik, mint ahogyan kívánják tőle, mert pártfogója lesz valakinek, akkor veszítik el Brünnhildét férje, Siegfried megcsalja, de a nő is elárulja Siegfried sérülékeny

pontját, ahogyan az angolszász hercegnő is a televízió nagy nyilvánossága előtt kiadta és ezzel elárulta volt férje családját. Az Wagner-opera végső szakaszában, az *Istenek alkonyában* (egybeesés van itt is: az angol uralkodódinasztia trónjának alkonyával) Brünnhilde lovával az égő máglyára ugrat, öngyilkosság ez. Mint ahogyan rejtett öngyilkossági szándék lehet abban, ha megengedjük, hogy kissé alkoholos sofőr vezesse kocsinkat. Ahogyan Párizsban Diana autóját.

Egyik elemzője azt mondja: pusztulásának helyszíne erősen beszédes szimbólum. A helyszín Párizs, az erotikus szerelmek városa. Ennek egyre mélyülő alagútjába rohan bele a kocsi, benne a szerelem tárgya. A Hatalom Intézményének tartóoszlopába ütközik, és ebbe belepusztul.

Nyugdíjasklubban előadást tartottam róla, sok érdeklődő gyűlt össze, hanem az előadás végén néhány idősebb hölgy megdorgált. Nem volt szép tőlem, mondták, amiért lelepleztem a Ladyt. A pszichológia ilyen, feleltem mentegetőzve, a jelenségek mögé néz és azokat értelmezi. Hiába, ez nem vigasztalta őket, hallgatóim szomorúak lettek. Azt hiszem, rózsaszín illúziókat rombolgattam ott a nyugdíjasklubban. Mert bár tisztelettel, de megemlítettem a szép D. étkezési problémáit, felsoroltam szeretőit, a lovaglórénert, a rögbisztárt és a dúsgazdag arabot. Volt hallgatóim között, akit az háborított fel, hogy a hercegnőt az antik-görög világ derűs Aphroditéja, vagyis a szerelem istennője és a kereszténység nagy fájdalmú Anya-képe között helyeztem el.

Miért sírtak a férfiak? Önmaguknak azt a lélekrészét siratták, amit a jungi pszichológia Animának nevez. Minden férfiban él egy őskép arról, ami számára „a nő”. Más szóval a férfi lelkében él a „belső nő”. Tapasztalati fogalom az Anima, amolyan kollektív nőideál, szinte ellenállhatatlan az ereje – annak következtében, hogy a tudattalan archetipikus tartalmainak egyike. Önmagából vetíti ki a férfi, Animája rávetülhet többféle nőre, és a legellenállhatatlanabb az Anima-varázs, ha a nő többféle olyan személyiségvonással rendelkezik, amely a kollektív nőideálnak megfelel. Nem a Lady izgalmas itt e percben, hanem az: milyen a férfiak kollektív nőideálja. Általánosságban azt mondják az Animáról: külsőre többnyire fiatal, egyben időtlen, titokzatos, mintha rejtélyes bölcseséggel rendelkezne, de nem ijesztően okos, inkább sokatmondó, szűzies, fennkölt, jóságos, és azt is olvastam már róla: Varázslatos Baba, Varázslatos Préda. A Lady tudott jókedvű Baba lenni. És amikor a párizsi Ritz szálló forgóajtáján, röviddel halála percei előtt riadtan kisietett – nyomában az őt halálba kísérő három férfival –, könnyű volt rávetíteni a Varázslatos Préda képét.

A férfiak hódoltak és megrendültek a temetésén, tudatuk szerint Diana miatt, tudattalanul önmaguk Animája és az Anya-őskép megérintette őket. Mindezeknek csupán halvány szimbóluma volt a virághegy a palota előtt. A kollektív tudattalan vágyakozása jelent meg lelki-szellemi értékek után, amelyeket az Anima és az Anya hozhatna a Földnek. Meglehet, talán nekik, a férfiaknak is elégük van már a maszkulinitás túlzásaiból, amely a XX. század végére szinte elborított bennünket, és pozitív vonásai mellett a torzulásai egyre nyilvánvalóbbak. Az a mindenén átgázoló célratartottság, a hatalomra és a teljesítményre törés oly módon, hogy közben az őszinte emberi kapcsolatok széttörnek, az az agamemnoni magatartás, mikor az apa akár a lányát is föláldozza a jó szél, a jó vitorlázás, a harci győzelem érdekében. Talán az egyik legtorzabb, leginkább túlhaladott az az önelégült parazitaság, amely a fehér kultúrában nevelkedett nőnek ma már elviselhetetlen, ami-

kor a férfi a menyasszony személyében „szülőgépet” vesz magának, és nem vele egyenrangú, autonóm személyiséget. Az így épülő családban ma az elhidegülés és a válás nagyon is valószínű. Amit megszenvednek nemcsak a feleség és a gyerekek, hanem a férj is. A régi tudatosság alacsonyabb fokán állva a nők elfogadták ezt, ha így alakult a sorsuk, mást nem is tehettek volna. Azon a mesés esküvőn ott a Szent Pál-székesegyházban, amelyet milliók figyeltek, és illúziókkal lehetett telve a hercegnő, nem valószínű, hogy akkor felfogta volna: itt ő a trón megkövetelte racionális lépés szereplője, a királyi háznak utód kell, azért van itt, az idejétmúlt patriarchális-dinasztikus elv alapján kiválasztották, ám a herceg személyes érzelmei nem feléje áramlanak. A trón számára kell gyermekeket a világra hoznia. Felfoghatjuk ezt úgy is, mint az önelégült maskulin világ parazitáságát, amely célja szerint használja a naivságot, anélkül hogy előre beavatná a tőle elvárt szerepbe.

A mítosz felé haladtában. Modern Szent, mondták a hercegnőre egyes rajongói.

Tévedés ezt hinni. Szentté avatódni – ehhez vallási szempontból tökéletes élet lenne a feltétel. De az lehetséges, hogy mitikus alakká növekszik a szép hercegnő. Rávetítik az emberek saját reformok utáni vágyaikat, noha a Lady inkább csak a protokoll és az autómárkák terén volt „reformer”. A mítoszok alakjai nem szentek, olyanok, mint ő, olyanok, mint mi: veszekszenek és szerelmeskednek, csalnak, sérülékenyek, üldözik őket és üldözik egymást, széttépnek és széttépetnek, bemutatván, hogy nem tökéletesek. Ha az ősi egyiptomi vagy görög mítoszok hőseire, asszonyaira, isteneire és istennőire gondolunk – mondja Janes Hillmann –, valahány abnormitás létezik, az mind megvan bennük is. Némely istenek, istennők tettei egyenesen kriminálisak és morális szörnyűségek. Ha ebből az aspektusból tekintünk azokra, akiket a média és a kíváncsi közember fölemelt, ők a mi kivetítéseink, beleértve patológikus lehetőségeinket, megjelenik bennük a rajongók vágya, baja, ihletettsége és fantáziája. Mímeljük őket. Amúgy sem tudunk semmi olyat elképzelni, ami ne lenne benne az ősi mítoszok alakjaiban, isteneiben. Formák ők, keretek, és amikor egyikre-másikra ráismerünk, mint most Dianára, akkor az ő viselkedése, tettei és a mi fantáziánk a bennünk is élő formát megtöltik tartalommal. Ez az, ami felemelő érzést, transzcendens jelleget ad, sőt isteni perspektívát. De ez mégsem azt jelenti, hogy e tartalommal megtelt forma szent lenne, mert nem az.

Összefoglaljuk a varázslatosan sikeres hercegnő néhány jelentős tulajdonságát:

- karizmatikussága
- esztétikussága
- személyessége
- ellentmondásossága:

- alázata és hiú nagyravágyása
- sebeket gyógyít és sebeket okoz

és azt, hogy milyen hatást tett a többi emberre:

- Átjárást tudott nyitni az emberek tudata és tudattalanja között.
- Alakja új identitást jelzett, mely egybeesik a jövő ideáljával.
- Felszabadítja a gyász megélését.
- Elfogadhatja a test fontosságát és az érintés erejét.